

Analyse | kraka

13. oktober 2022

Grundskolen: Piger med efterkommerbaggrund indhenter etnisk danske drenge

Af Thomas Wilken, Andreas Bocian Høybye og Anders Gotfredsen

Over de seneste år er karakterforskellen i 9. klasse mellem piger med efterkommerbaggrund og drenge med dansk baggrund gradvist blevet mindre. I de seneste to skoleår har de to grupper samme gennemsnit i både standpunkts- og prøvekarakterer. Dette skriver sig ind i den nuværende udvikling, hvor forskellen mellem kønnene i stigende grad forøges. Udviklingen må gøre køn til en endnu vigtigere dagsorden for aktører i og omkring grundskolen.

Kontakt

Økonom
Thomas Wilken
Tlf. 2889 7123
E-mail taw@kraka.dk

Deloitte

Kraka er finansieret af Realdania, Deloitte og en række øvrige bidragsydere. Se kraka.dk

Efterkommerpiger har indhentet danske drenge

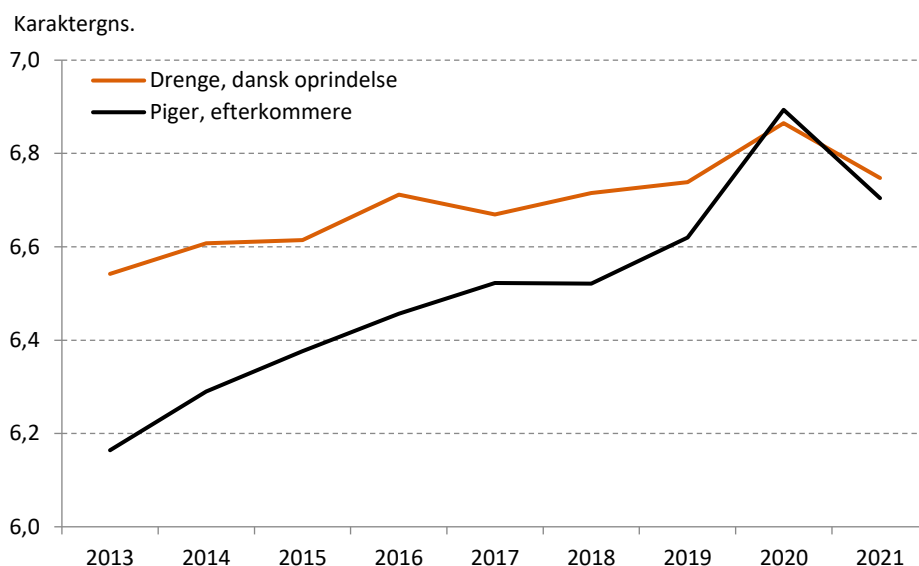
Udviklingen har været i gang længe

Opsummering

Historisk set opnår elever med efterkommerbaggrund i gennemsnit lavere karakterer i grundskolen end elever med dansk oprindelse. Mønsteret blev imidlertid brudt i 2020, hvor piger med efterkommerbaggrund for første gang opnåede lige så høje standpunktskarakterer som etnisk danske drenge, jf. figur 1. Det er overvejende et resultat af, at pigerne stikker fra drengene på tværs af herkomst. Udviklingen ser ud til at fortsætte i 2021, og samme udvikling ses også, når man kigger på prøvekaraktererne.

Tallene i 2020 og 2021 kan være påvirket af covid-19 pandemien og skal derfor tolkes varsomt. Men udviklingen i standpunktskarakterer har været i gang i en længere årrække, og forskellen mellem de to grupper er faldet støt fra 0,38 karakterpoint i 2013 til 0,04 karakterpoint i 2021. Billedet er det samme, hvis man ser på forskellige grupper af efterkommere og fx begrænser gruppen til elever med ikke-vestlig baggrund.

Figur 1 Gennemsnitlige standpunktskarakterer for piger med efterkommerbaggrund og etnisk danske drenge i 9. klasse 2013-2021

Anm.: Figuren omfatter de sidste standpunktskarakterer i grundskolens obligatoriske fag for 9. klasse. Populationen uddybes i metodebilaget.

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk.

Køn på vej til at blive lige så afgørende som herkomst

Udviklingen skyldes først og fremmest, at forskellen i standpunktskarakterer på tværs af køn har været stigende, mens forskellen på tværs af herkomst er stagneret. Køn er således på vej til at blive lige så afgørende som herkomst, når man ser på standpunktskarakterer. Forskellen mellem drenge og piger er steget fra 0,61 karakterpoint til 0,92 karakterpoint fra 2013 til 2021, mens forskellen mellem elever med dansk oprindelse og elever med efterkommerbaggrund har ligget stabilt omkring 0,94 karakterpoint i samme periode.

Større forskel på tværs af herkomst i prøvekaraktererne

Karakterforskellen på tværs af køn er også steget, når man ser på karaktererne til afgangsprøven i 9. klasse, men forskellen på tværs af herkomst er stadig markant større. I 2019 var forskellen i prøvekarakterer mellem drenge og piger i gennemsnit 0,81 karakterpoint, mens forskellen mellem elever med efterkommerbaggrund og elever med dansk oprindelse var 1,26 karakterpoint. Til forskel fra standpunktskaraktererne er forskellen i prøvekarakterer på tværs af herkomst faldet siden 2013.

Store omkostninger for samfundet og individet

Den stigende karakterkløft mellem drenge og piger kan have store konsekvenser, i det omfang at karakterer afspejler en læringsgevinst. Hvis drengene ikke udfylder deres faglige potentiale i grundskolen, kan det blive sværere for dem at konkurrere med pigerne, når de kommer længere i uddannelsessystemet og ud på arbejdsmarkedet. Dette kan føre til store omkostninger for både samfundet og individet. Selvom udviklingen er positiv for pigerne med efterkommerbaggrund, bør den stigende kønsforskel give anledning til, at aktører i og omkring grundskolen sætter køn endnu højere på dagsordenen.

Piger med efterkommerbaggrund opnår samme karakterer som etnisk danske drenge

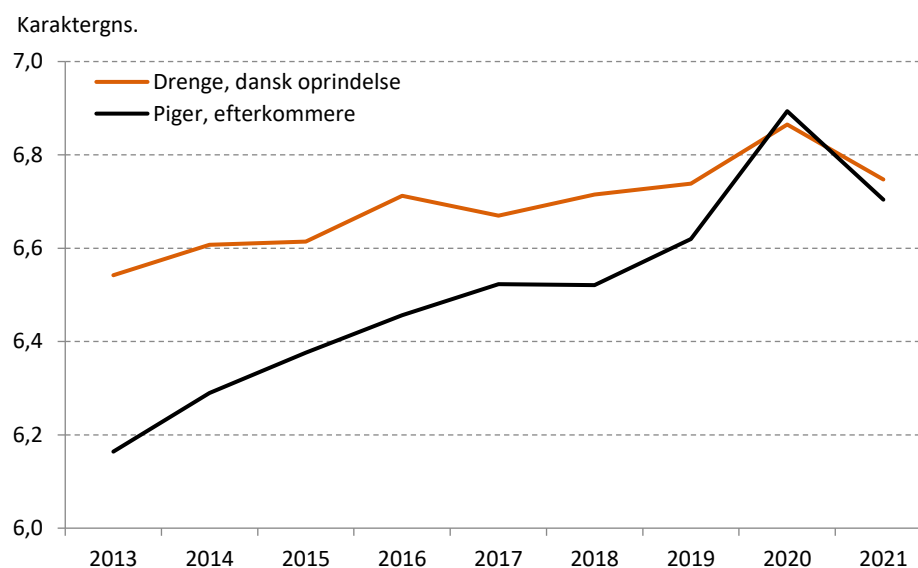
Efterkommerpiger har indhentet danske drenge

Piger med efterkommerbaggrund har for første gang nogensinde opnået samme gennemsnitlige standpunktskarakterer i 9. klasse som etnisk danske drenge. Det gør sig gældende for de to årgange af elever, der afsluttede grundskolen i hhv. 2020 og 2021.

Udviklingen har stået på i en årrække

Forskellen mellem de to grupper er faldet fra 0,38 karakterpoint i 2013 til 0,04 karakterpoint i 2021, jf. figur 2. I samme periode har begge gruppers gennemsnitlige standpunktskarakter været stigende, men det er ikke nødvendigvis et udtryk for, at eleverne er blevet dygtigere, da der kan være tale om karakterglidning (karakterinflation).

Figur 2 Gennemsnitlige standpunktskarakterer for piger med efterkommerbaggrund og etnisk danske drenge i 9. klasse

Anm.: Figuren omfatter de sidste standpunktskarakterer i grundskolens obligatoriske fag for 9. klasse. Populationen uddybes i metodebilaget.

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk.

Samme udvikling for ikke-vestlige efterkommere

Andelen af efterkommere med oprindelse fra ikke-vestlige lande er faldet de seneste år, hvilket kan have påvirket resultaterne. Hvis man ser udelukkende på ikke-vestlige efterkommere, påvirkes konklusionen dog ikke nævneværdigt, så det tyder ikke på, at udviklingen er drevet af effekter forbundet med gruppens sammensætning.

Coronakrisen kan have påvirket data

Karaktererne i de seneste to skoleår er afgivet under covid-19 pandemien. Hjemsendelsen af elever i landets skoler kan have påvirket eleverne forskelligt på tværs af køn og herkomst, og derfor skal man være varsom med at sammenligne karaktererne tilbage i tid. Se også

boks 1, hvor forskellene sammenlignet med tidligere år er beskrevet. Vi har endnu ikke adgang til data om eleverne, der afsluttede grundskolen i 2022.

Boks 1 Coronakrisens betydning for standpunkts- og prøvekaraktererne i 2020 og 2021

Tildelingen af karakterer i årgangene 2020 og 2021 er sket under forskellige forudsætninger sammenlignet med tidligere årgange. Det skyldes fx:

Omlægning af prøver

I 2020 blev alle afsluttende prøver i 9. klasse aflyst, og de sidste standpunktskarakterer blev derfor opløftet til prøvekarakterer.

I 2021 blev alle afsluttende prøver i 9. klasse aflyst på nær mundtlig og skriftlig dansk, mundtlig engelsk og skriftlig matematik. Til resten af prøverne blev standpunktskarakteren opløftet. Standpunktskarakteren blev også opløftet i de afholdte prøver i det tilfælde, at eleven opnåede en højere karakter i standpunkt end til prøven. Til de mundtlige prøver var der mulighed for lokalt at se bort fra visse dele af undervisningen ifm. udarbejdelse af de mundtlige eksamensspørgsmål.

Forskel i læring

Eleverne har i perioder modtaget undervisning i hjemmet. For elever med bogligt svage forældre kan dette have været en særlig ulempe.

I 2020 vidste eleverne, at de kun ville blive tildelt standpunktskarakterer, og at nogle af disse både ville tælle som standpunkts- og prøvekarakter. I 2021 gjorde det samme sig gældende på nær i de afholdte prøver som beskrevet ovenfor. Derfor kan der have været et incitament til at forsøge at opnå en ekstra høj standpunktskarakter sammenlignet med tidligere år.

Forskel i lærernes vurdering af elever

Folkeskolelærerne har vidst, at de i 2020 og til dels i 2021 kun har skullet uddele en standpunktskarakter. Nogle lærere kan derfor have revideret kravene til at opnå en given karakter.

I 2020 havde lærerne længere tid til at vurdere den enkelte elev førend den afsluttende standpunktskarakter skulle tildeles. Det skyldes, at lærernes tildeling af de afsluttende standpunktskarakterer blev rykket til kort før sommerferien.

Alle disse forhold medvirker til, at standpunkts- og prøvekaraktererne i 2020 og 2021 ikke nødvendigvis kan sammenlignes med tidligere år. Man skal i særlig grad være varsom med at sammenligne prøvekaraktererne på tværs af tid, mens standpunktskaraktererne bedre kan sammenlignes.

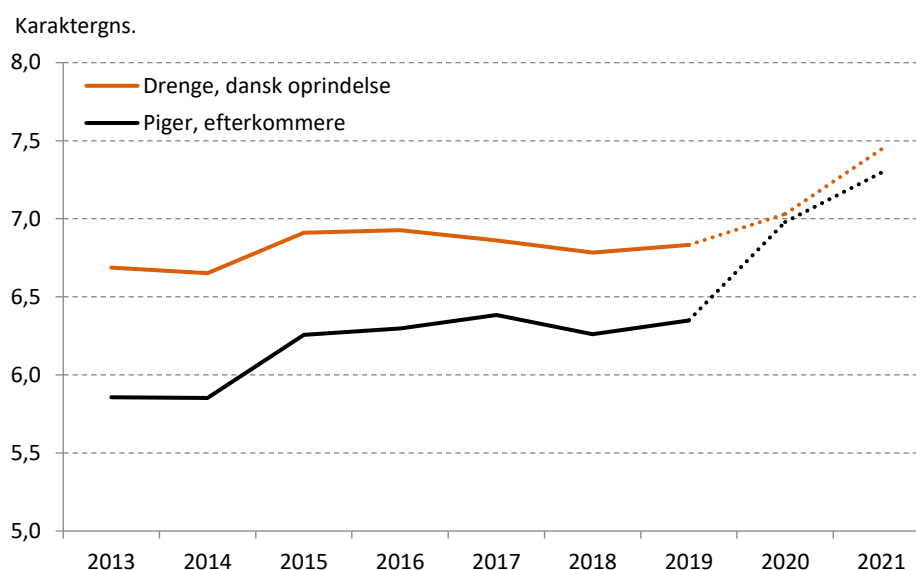
Afstanden formindskes også i prøvekaraktererne

Piger med efterkommerbaggrund indhenter også de danske drenge i karaktererne til 9. klassernes afgangsprøve. Her er forskellen mellem grupperne faldet fra 0,83 karakterpoint i 2013 til 0,15 karakterpoint i 2021. Piger med efterkommerbaggrund ligger imidlertid stadig en smule lavere end drenge med dansk oprindelse, jf. Figur 3. For begge grupper gælder det, at deres gennemsnitlige prøvekarakterer har været stigende i perioden.

Højere karakterer til prøverne under corona

På tværs af køn og herkomst er der en klar tendens til, at der bliver givet højere prøvekarakterer i de to seneste skoleår. Dette betyder ikke nødvendigvis, at eleverne var dygtigere i disse år, idet coronanedlukningen medførte, at prøverne ikke blev afholdt som normalt, som beskrevet i boks 1.

Figur 3 Gennemsnitlige karakterer til folkeskolens afgangsprøve for piger med efterkommerbaggrund og danske drenge

Anm.: Figuren omfatter de givne karakterer i grundskolens bundne prøvafag samt prøvafag til udtræk. De stiplede linjer angiver de år, hvor prøverne blev aflyst ifb. covid-19, jf. boks 1. Populationen uddybes i metodebilaget.

Kilde: Uddannelsesstatistik.dk.

Corona gør det vanskeligt at sammenligne

Af samme årsag skal den mindre karakterforskel på de to grupper i 2020 og 2021 fortolkes med forsigtighed. Forskellen mellem gruppernes prøvekarakterer er dog faldet med 0,35 karakterpoint fra 2013 til 2019, så udviklingen har været i gang i en længere periode.

Køn er blevet en vigtig skillelinje i karaktergivningen

Køn er på vej til at blive lige så afgørende for karaktergivning som herkomst

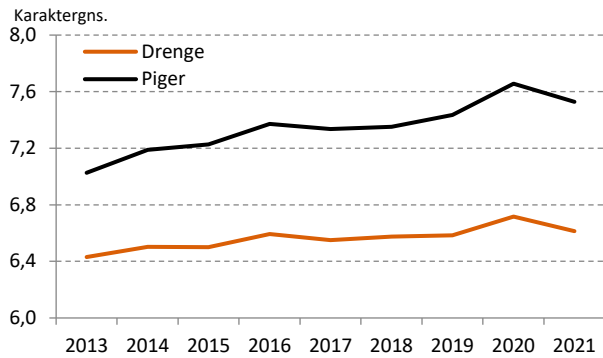
De seneste års udvikling betyder, at køn er blevet en afgørende skillelinje, når man ser på forskelle i karaktergivningen. Fra 2013 til 2021 er forskellen på standpunktskarakterer til hhv. drenge og piger steget fra ca. 0,61 karakterpoint til 0,92 karakterpoint, jf. figur 4.a. Til sammenligning er den gennemsnitlige forskel mellem elever med dansk oprindelse og elever med efterkommerbaggrund 0,94 karakterpoint i 2021. Denne forskel har ligget meget stabilt siden 2013. At piger med efterkommerbaggrund nu indhenter drenge med dansk oprindelse kan derfor sandsynligvis tilskrives, at pigerne stikker fra drengene på tværs af herkomst, jf. figur 4.b.

Køn og herkomst er på vej til at blive lige vigtige i standpunkt

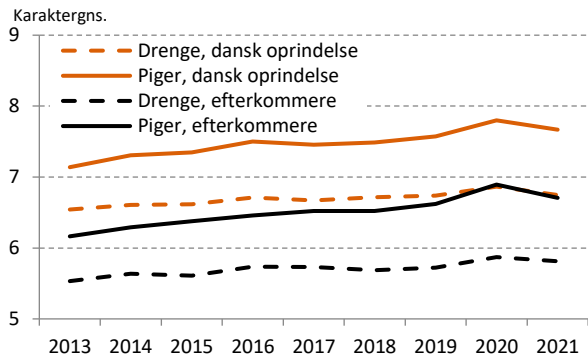
Forskellen mellem drenge og piger er dermed på vej til at blive lige så afgørende som herkomst i afgivningen af standpunktskarakterer. Når man i stedet for efterkommere ser på karakterforskellen mellem etnisk danske elever og elever med indvandrerbaggrund, er der dog stadig større forskel end ved køn. I 2021 var karakterforskellen på etnisk danske elever og elever med indvandrerbaggrund 1,63 karakterpoint i standpunktskarakterer.

Figur 4 Gennemsnitlige standpunktskarakterer for elever i 9. klasse fordelt på køn og herkomst

Figur 4.a Fordelt på køn

Figur 4.b Fordelt på køn og herkomst

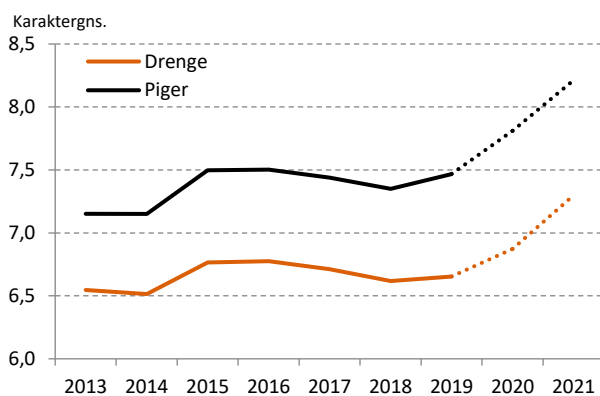
Anm.: Figuren omfatter de sidste standpunktskarakterer i grundskolens obligatoriske fag for 9. klasse. Populationen uddybes i metodebilaget.
Kilde: Uddannelsesstatistik.dk.

Herkomst stadig mest afgørende for prøvekarakterer

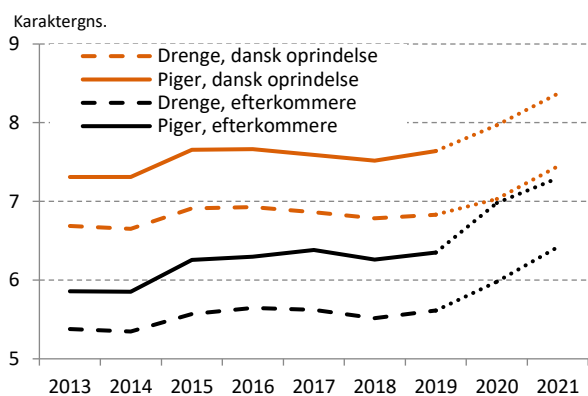
Til afgangsprøverne i 9. klasse er forskellen mellem drenge og piger steget fra 0,49 karakterpoint til 0,91 karakterpoint i perioden 2013 til 2021, mens forskellen på tværs af dansk oprindelse og efterkommerbaggrund er faldet fra 1,37 til 1,04 karakterpoint i samme periode, jf. figur 5.a og figur 5.b. Hvis man udelukkende ser på året 2019, hvor data ikke er påvirket af covid-19, er forskellen på tværs af køn 0,81 karakterpoint, mens forskellen mellem elever med dansk oprindelse og efterkommerbaggrund er 1,26 karakterpoint. Skellet er altså stadig markant større på tværs af herkomst end på tværs af køn, når man fokuserer på prøvekarakterer.

Figur 5 Gennemsnitlige karakterer til folkeskolens afgangsprøve fordelt på køn og herkomst

Figur 4.a Fordelt på køn

Figur 4.b Fordelt på køn og herkomst

Anm.: Figuren omfatter de givne karakterer i grundskolens bundne prøvefag samt prøvefag til udtræk. De stiplede linjer angiver de år, hvor prøverne blev aflyst ifm. covid-19, jf. boks 1. Populationen uddybes i metodebilaget.
Kilde: Uddannelsesstatistik.dk.

Stigende kønsforskelle både i standpunkt og til prøve

Selvom køn endnu ikke er en lige så vigtig skillelinje som herkomst i prøvekaraktererne, er retningen den samme i både standpunkts- og prøvekaraktererne. Forskellen mellem piger og drenge er entydigt voksende, mens forskellen på tværs af herkomst er stabil for standpunktskaraktererne og faldende for prøvekaraktererne.

Udviklingen er ikke entydigt negativ

De stigende karakterforskelle ml. drenge og piger er dog ikke entydigt negative. Begge køn har fået højere standpunkts- og prøvekarakterer siden 2013. Det er positivt, såfremt stigende karakterer er udtryk for en læringsgevinst frem for karakterglidning. Derudover har især piger med efterkommerbaggrund, der tidligere er sattet bagud ift. deres jævnaldrende, oplevet en relativ fremgang i karakterer.

Konsekvenser for drengene

Den stigende uddannelseskluft mellem drenge og piger kan dog være problematisk for drengene. Det har fx store konsekvenser for drengenes uddannelsesmuligheder og karriere, om de opnår deres potentiale i grundskolen. Derfor kan det være en uheldig udvikling for drengene, hvis pigerne stikker af på karakterer.

Vigtigt at belyse hvorfor forskellen opstår

Det er på den baggrund vigtigt at belyse, hvorfor køn bliver en fortsat vigtigere skillelinje i karaktergivningen. Udviklingen i karakterforskellene mellem kønnene kan være drevet af en række forskellige forhold, som kulturelle ændringer, lærersammensætning mv. Men udviklingen i karakterforskelle er næppe er drevet af ændringer i socioøkonomiske forhold, da sådanne ændringer må forventes at påvirke piger og drenge ens.

Metodebilag

Analysen er baseret på data fra Børne- og Uddannelsesministeriets database for uddannelsesdata, www.uddannelsesstatistik.dk. Her offentliggøres bl.a. årligt statistik over prøve- og standpunktskarakterer for grundskolens 8.-10. klasse fordelt på demografiske grupper. Databasen indeholder karakterer for alle årgange 9. klasseelever fra årgang 2012/2013 til årgang 2020/2021. Data til denne analyse er udtrukket 30. august 2022.

Population

I analysen har vi afgrænset populationen til alle 9. klasseelever, der som minimum har opnået karakterer i fire bundne prøvefag. Dette sorterer kun få elever fra og påvirker ikke konklusionerne nævneværdigt.

Klasse- og institutionstyper følger Styrelsen for IT og Lærings definition i deres offentliggørelse af karaktergennemsnit for de afsluttende prøver i grundskolen via uddannelsesstatistik.dk. Dette omfatter elever fra: Folkeskoler, kommunale ungdomsskoler, specialskoler for børn, dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, friskoler og private grundskoler, efterskoler, efterskoler med samlet særligt tilbud, frie fagskoler og specialskoler for voksne.

For disse institutioner omfattes følgende klassetyper: Klasser for ældre tosprogede elever, kommunal ungdomsskole, heltidsundervisning, modtagelsesklasser, normalklasser – fuldt årgangsdelte, normalklasser – ikke fuldt årgangsdelte.

Karakterer

Karaktergennemsnittet i standpunktskaraktererne dækker de afsluttende standpunktskarakterer i de obligatoriske fag i 9. klasse. Karaktergennemsnittet i prøvekaraktererne dækker karaktererne fra de bundne prøver og prøver, der er blevet udtrukket.

Karaktergennemsnittene er dannet ud fra de fag, der var obligatoriske fag i 9. klasse og fag, der var bundne eller kunne udtrækkes i hvert enkelt år. I løbet af den betragtede periode er der i nogle fag sket ændringer i prøveformer og procedure for karaktergivning. Fx omlægges den bundne prøve i praktisk/mundtlig fysik/kemi fra og med skoleåret 16/17 til en fællesprøve i biologi, geografi og fysik/kemi, mens der ikke blev givet standpunktskarakterer i idræt før skoleåret 14/15. Vi har undersøgt gennemsnit for prøve- og standpunktskarakterer, hvor alle fag, der er ændret, er udeladt. Dette påvirker ikke konklusionerne nævneværdigt.

For den enkelte elev beregnes karaktergennemsnittet som et simpelt gennemsnit af elevens karakterer i hver disciplin. På tværs af flere elever beregnes det samlede gennemsnit som et gennemsnit af elevernes gennemsnit. Dette medfører, at hver elev vægter med det samme i beregningen, uanset hvor mange karakterer han eller hun har fået.

Definitioner af herkomst og køn

Definitionen af herkomst følger Danmarks statistiks definition:

Indvandrer: En indvandrer er født i udlandet, og ingen af forældrene har dansk statsborgerskab eller er født i Danmark.

Efterkommer: En efterkommer er født i Danmark, og ingen af forældrene har både dansk statsborgerskab og er født i Danmark.

Dansk oprindelse: En person med dansk oprindelse har uanset fødested mindst én forælder, der både er dansk statsborger og er født i Danmark.

Definitionen af køn følger definitionen i cpr-registret.